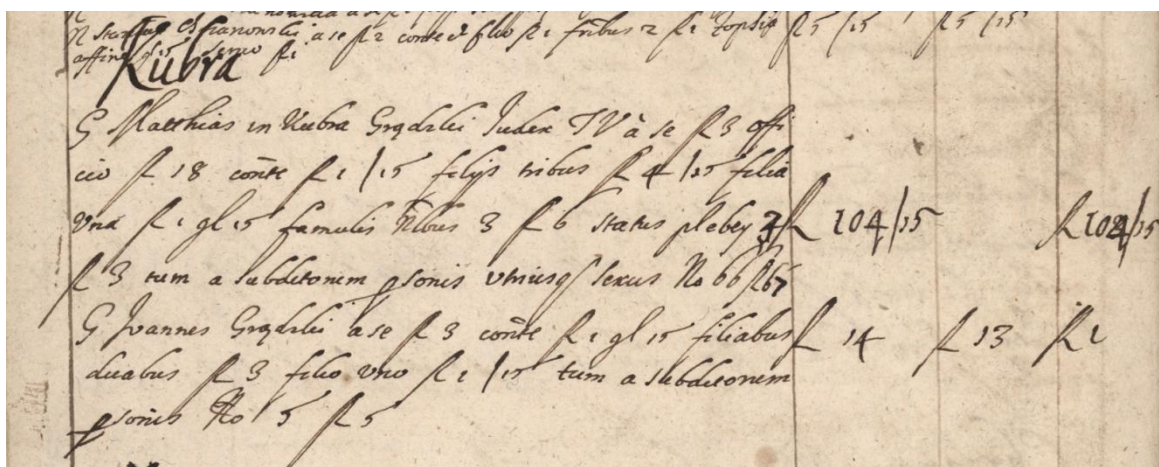

Wiktor Franciszek Grądzki h. Łada

Herb Łada Grądzkich, wersja z Herbarza Polskiego K. Niesieckiego¹ oraz współczesna

Grądzcy to rodzina mazowiecka osiadła w ziemi wiskiej na Mazowszu w I połowie XV wieku. Nazwisko wzięli od wsi Grądy w parafii Jedwabne. Najstarsi znani przedstawiciele tego rodu to m.in. Jan wymieniany w 1417 roku oraz Stanisław i jego czterej synowie – dziedzice Grąd w 1479 roku. W XVI wieku Grądzcy brali udział w licznych wojnach Rzeczypospolitej, pełniąc jednocześnie liczne urzędy ziemskie na Mazowszu, np.: Maciej Grądzki był sędzią wiskim w 1505 roku, Aleksander Grądzki geometrą wiskim w 1548 r., a Jan Grądzki sędzią ziemskim wiskim w 1576 roku.

Rejestr Pogłównego Ziemi Wiskiej z 1662 roku wsi Kubra par. Przytuły, własność m. in. Macieja Grądzkiego²

Linia Wiktora Franciszka Grądzkiego

Wiktor Franciszek Grądzki był:

- synem Antoniego
- wnukiem Stanisława
- prawnukiem Wawrzyńca

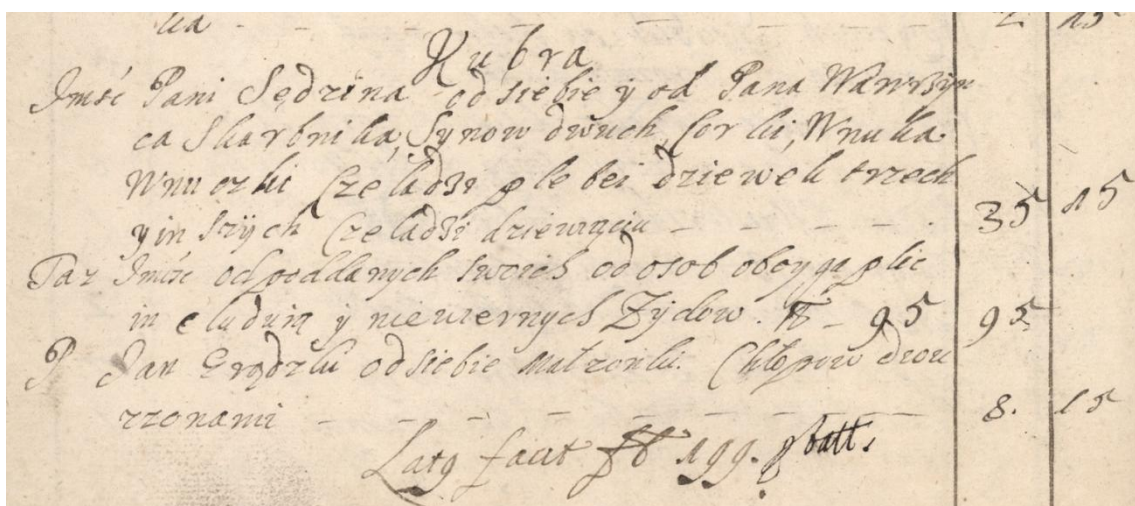
¹ Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego S. J. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza w Lipsku, tom VI, 1841 s. 201.

² AGAD, 1/7/0/3/66, karta 11 (zespół 7 Archiwum Skarbu Koronnego, seria 3 ASK I – Rejestry podatkowe, sygn. 66 Rejestry pogłównego generalnego woj. mazowieckiego, 1662-1674).

– praprawnukiem Macieja

W 1632 roku Maciej Grądzki, prapradziad Wiktora Franciszka Grądzkiego, objął urząd podstarosty wiskiego. Od 1660 roku był sędzią ziemskim wiskim. Odziedziczył w latach 50-tych XVII wieku dobra Kubra w parafii Przytuły. W rejestrze podatku pogłównego ziemi wiskiej z 1662 roku jest wymieniany jako sędzia wiski i właściciel części Kubry razem z kuzynem Janem Grądzkim. Zmarł w 1674 roku pozostawiając czterech synów, którzy byli elektorami króla Jana III Sobieskiego, w tym samym 1674 roku:

1. Tomasza Grądzkiego
2. **Wawrzyńca Grądzkiego**
3. Sebastiana Grądzkiego
4. Piotra Grądzkiego

Rejestr Pogłównego Ziemi Wiskiej z 1674 roku wsi Kubra par. Przytuły, własność m. in. Macieja Grądzkiego ³

Najstarszy z synów Macieja – Tomasz, był w latach 50-tych XVII w. podczaszym wiskim i dworzaninem królewskim Jana II Kazimierza. W 1682 roku objął urząd starosty wiskiego. W 1683 roku wspólnie z bratem Sebastianem, cześnikiem i podstarostą grodzkim wiskim, został wyznaczony na komisarza do rozgraniczenia Mazowsza i Podlasia z księstwem Pruskim.

Po śmierci Macieja w rejestrze podatku pogłównego ziemi wiskiej z 1674 roku zapisano jego żonę – sędzinę Grądzką z synem Wawrzyńcem, jego dwoma synami, córką i ich dziećmi oraz kuzyna Jana Grądzkiego z dwoma synami. Wawrzyniec pełnił urząd skarbnika wiskiego. W 1697 roku był elektorem króla Augusta II. Pozostawił po sobie synów: Stanisława i Grzegorza. Stanisław Grądzki, po którym wyszła linia Wiktora Franciszka Grądzkiego, miał dwóch synów: Antoniego (ojca Wiktora) i Marcina.

³ AGAD, 1/7/0/3/66, karta 92 (zespół 7 Archiwum Skarbu Koronnego, seria 3 ASK I – Rejestry podatkowe, sygn. 66 Rejestry pogłównego generalnego woj. mazowieckiego, 1662-1674).

Antoni Grądzki, urodzony w około 1730 roku, w latach 1775 – 1783 był pisarzem ziemskim i grodzkim wiskim. Urząd pisarza był jednym z najważniejszych w kancelarii starostwa. Powoływał go starosta, przed którym pisarz składał przysięgę. Jego głównym obowiązkiem było dokonywanie wpisów do ksiąg grodzkich oraz pomoc w funkcjonowaniu sądu grodzkiego i ziemskiego. Starostą ziemi wiskiej w tamtym okresie był Franciszek Wilczewski z Grajewa.

Kościół w Wiźnie od strony płn. – wsch. na obrazie z połowy XIX wieku z albumu K. Stronczyńskiego⁴

Wydarzenia w Wiźnie, których bohaterem był Antoni Grądzki

Na sejmiku wiskim zbranym 17 sierpnia 1776 roku, w sprawie wyborów poselskich do zbliżającego się sejmu, doszło do haniebnej awantury w kościele wiskim. Powstałe dwa obozy wzajemnie się zwalczały wobec czego doszło do użycia broni. Posłami na tym sejmiku zostali wybrani Wojciech Modzelewski wojski wiski i Antoni Grądzki pisarz ziemski wiski. Byli oni przeciwnikami wyboru Chryzantego Opackiego na posła. W dwa lata później w 1778 roku konflikt na sejmiku wiskim wybuchł na nowo. Tym razem przeciwko Chryzantemu Opackiemu⁵ i Stanisławowi Rembielińskiemu wystąpił Jerzy Potocki, który przeciągnął na swoją stronę posła Antoniego Grądzkiego. Król Stanisław August Poniatowski zabraniał rozlewu krwi, „...chyba, że w obronie własnej” i nakazał szukania kompromisu. Mimo wyraźnego sprzeciwu króla, na kolejnym sejmiku doszło do walki z użyciem broni białej w kościele wiskim. Rembieliński wraz z Opackim opuścili kościół i na oddzielnych obradach zostali wybrani posłami. W kościele

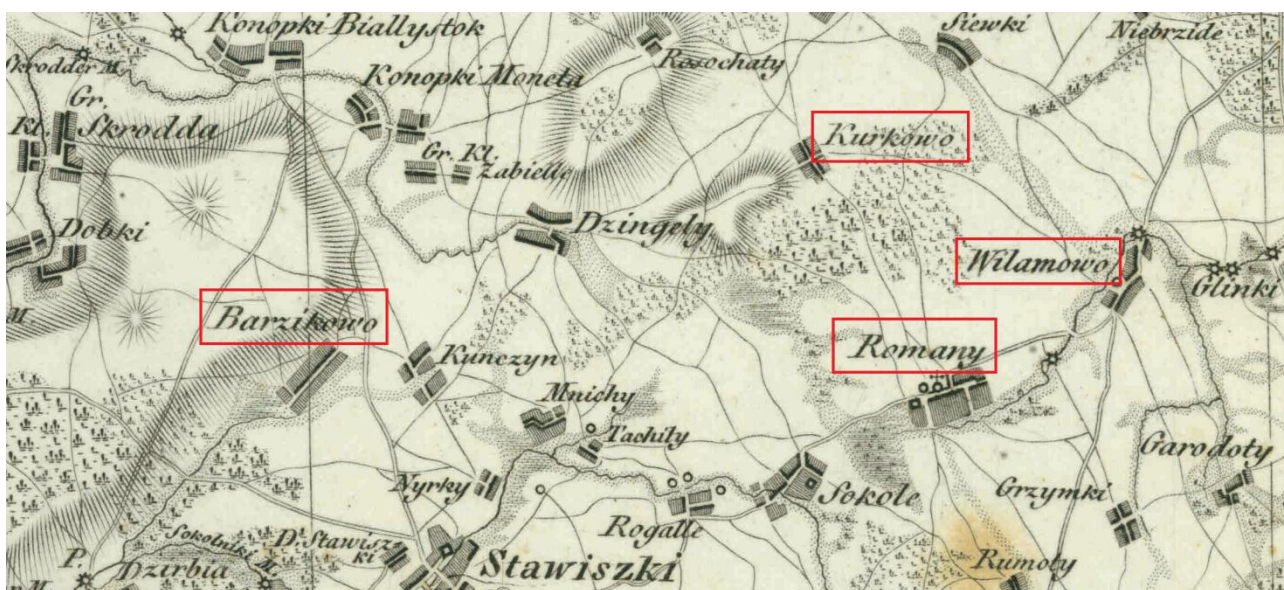
⁴ <https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/wizna/> [dostęp 15.12.2024 r.]

⁵ J. Ramotowski, Chryzanty Opacki – ostatni kasztelan wiski, w: „Studia Łomżyńskie”, tom XXV, Łomża 2015, s. 183-198 https://pcr.uwb.edu.pl/SL/files/SL_2015_25_012.pdf [dostęp 15.12.2024 r.]

na posłów wybrano Jerzego Potockiego i Antoniego Grądzkiego. Ziemia wiska obrała zatem dwa komplety przedstawicieli. Sprawa rozdwojenia sejmiku stanęła na sejmie 5 października 1778 roku. Część posłów żądała uznania wyboru Potockiego i Grądzkiego, zaś król proponował zdelegalizowanie wyborów. W głosowaniu zwyciężyła propozycja królewska.

O ziemi wiskiej, za sprawą konfliktu z lat 1776-1778, krążyły po Mazowszu negatywne opinie. Urzędnicy wiscy okazali się znacznie bardziej odpowiedzialnymi ludźmi wobec historycznych wydarzeń mających miejsce 10 lat później począwszy od Sejmu Wielkiego w 1788 roku. W 1792 roku powołano konfederację targowicką, która na sejmie wiskim została zatwierdzona w 1793 roku. Sejmik odbył się jednak pod groźbami i przymusem targowiczian oraz wojsk rosyjskich. Jego sygnatariusze rok później w czerwcu 1794 roku opowiedzieli za przystąpieniem do Insurekcji, a wielu z nich brało czynny udział w walkach i organizacji oddziałów.

W 1783 roku Antoni Grądzki został zapisany jako właściciel Roman i Wilamowa parafia Romany w powiecie radziłowskim⁶. Grądzcy sprzedali swoje części w Kubrze w połowie wieku XVIII-tego. Antoni Grądzki zmarł przed 1794 rokiem. Poślubił w latach 50-tych XVIII wieku Ludwikę Horodyńską, z którą miał czterech synów: Wiktora Franciszka, Józefa, Franciszka Ksawerego i Jana.

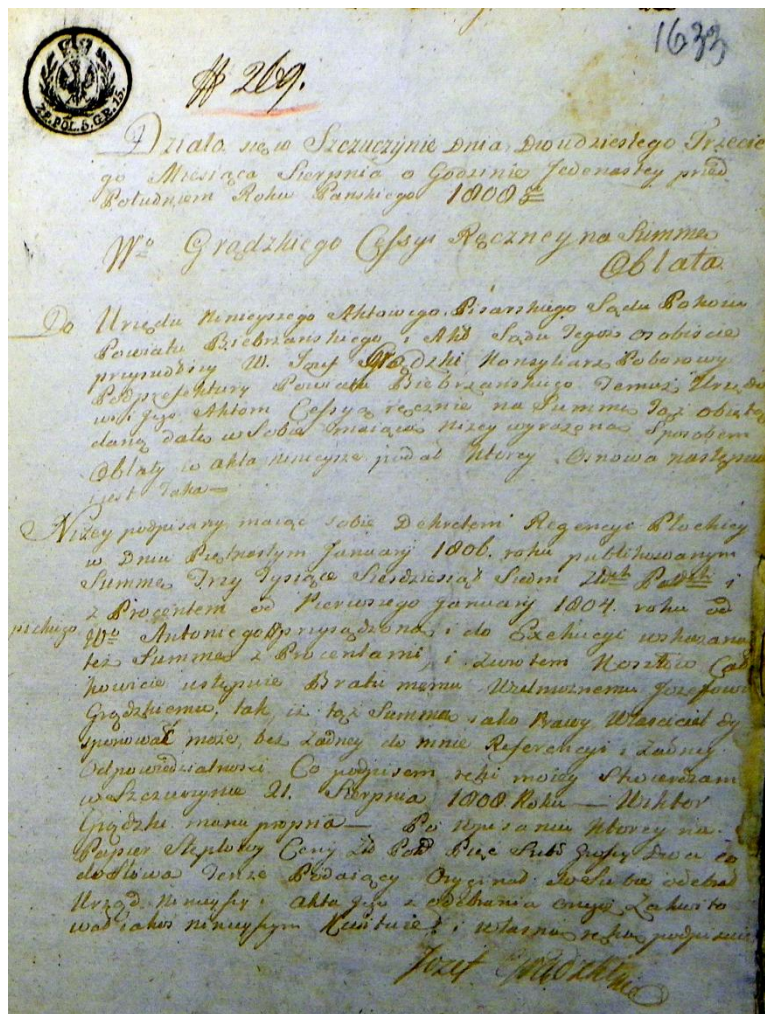
Barzиково, Курково, Романы i Wilamowo par. Romany Grądzkich, mapa z 1807 roku⁷

Wiktor Franciszek Grądzki urodził się w około 1760 roku prawdopodobnie w Barzиковie parafia Romany. Od 1789 do 1794 roku pełnił urząd podpisarza (zastępcy pisarza) wiskiego, a w latach 1788 – 1792 był regentem ziemskim i grodzkim wąsowskim. W I Rzeczypospolitej regent

⁶ „Regestr Diecezjów” Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koroni 1783-1784, oprac. S. Górczyński, Warszawa 2006, s. 654.

⁷ http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/150K_Schroetter_Neu_Ost-Preussen/KvOP150K_IV_Szczuczyn_1807_LC.jpg [dostęp 15.12.2024 r.]

był urzędnikiem zarządzającym kancelarią grodzką (starościńską). W ziemi wiskiej Regenci zarządzali kancelariami powiatów: wiskiego, radziłowskiego i wąsowskiego. W spisie właścicieli gruntów z lat 1803 – 1806 sporządzonym przez urzędników pruskich, Wiktor Franciszek Grądzki został zapisany jako współwłaściciel wsi: Barzykowo, Kurkowo, Lisy (Lubiejewo), Mieczki Sucholaszczki i Romany par. Romany.

Cesja na rzecz Józefa Grądzkiego, brata Wiktora Franciszka, Szczuczyn 1808⁸

15 stycznia 1806 roku Wiktor Franciszek Grądzki zapisał w dekrete Regencji (kancelarii) płockiej sumę 3 067 złotych polskich, którą był mu dłużny Antoni Łempicki. Dług powstał 1 stycznia 1804 roku i prawdopodobnie dotyczył pożyczonych pieniędzy pochodzących ze sprzedaży gruntów w parafii Romany. Na sprzedaż gruntów mógł się zdecydować przez wzgląd na zły stan zdrowia i brak potomków. Wiktor Franciszek Grądzki zmarł prawdopodobnie w 1808 roku. Brak zachowanych metryk zgonów z początku XIX wieku w parafii Romany nie pozwala na dokładne ustalenie daty i miejsca śmierci. W 1809 roku bracia Józef i Franciszek

⁸ Archiwum Państwowe w Suwałkach Oddział w Ełku, 64/56/0/-/1, karta 1633 (zespół 56 Akta notariusza Józefa Makowskiego w Szczuczynie, sygn. 1 Akta notarialne rejenta Józefa Makowskiego za rok 1807-1808)

Rodzeństwo Wiktora Franciszka Grądzkiego:

Józef Grądzki, w 1809 roku był konsyliarzem poborowym (doradcą) w podprefekturze powiatu biebzańskiego Księstwa Warszawskiego w trakcie wojny Napoleona z Austrią. Zmarł po 1809 roku, prawdopodobnie we wsi Barzykowo par. Romany i został pochowany w Romanach.

Franciszek Ksawery Grądzki, urodzony w około 1780 roku, był Sędzią Sądu Pokoju pow. łomżyńskiego. Legitymował się ze szlachectwa w 1837 roku z herbem Łada¹¹. W latach 40-tych odziedziczył po Dominiku Szczuce część wsi Srebrowo parafia Wizna. Zmarł w Olszynach dnia 11 kwietnia 1848 roku. Zgon zgłosił wójt gminy Olszyny Jan Sobolewski i pisarz ekonomiczny Napoleon Chłudziński. Po śmierci Józefa i Franciszka Ksawerego grunty m.in. wsi Barzykowo parafia Romany odziedziczyły dzieci i wnuki najmłodszego z braci Grądzkich – Jana.

Jan Grądzki, z pierwszej żony Marianny Cmielowskiej (podawane jest również nazwisko Daniszewska) miał synów Walentego i Wiktora Grądzkich. Obydwaj zamieszkali we wsi Jarnuty par. Wizna. Potomkowie Walentego i Wiktora do I połowy XX wieku są notowani w Jarnutach oraz Męczkach par. Wizna. Z drugiej żony Gertrudy Droszewskiej miał syna Bartłomieja Ludwika, po którym z żony Franciszki Wituskiej urodziły się dzieci: Kajetan Ludwik, Tekla, Eleonora i Wincenty Teodor Franciszek Grądzcy. Mieszkali w okolicach Łodzi.

¹¹ E. Sęczys, Szlachta guberni augustowskiej, lubelskiej i radomskiej, wylegitymowana w królestwie polskim w latach 1836–1861, Warszawa 2018, s. 206.